

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ БІОГРАФІЇ

<https://doi.org/10.15407/ub.24.151>

УДК 929-055.2:930.1

Лариса Іванівна БУРЯК,

доктор історичних наук, професор,

провідний науковий співробітник

відділу теорії та методики біобібліографії

Інституту біографічних досліджень

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

(Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-4631-844X>

larysa.buryak@gmail.com

ГРАФІЧНІ МОДЕЛІ В БІОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ: ВІД ІДЕЇ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Мета статті — дослідити графічну модель біографії як альтернативну форму біографічних реконструкцій, що базується на засадах сучасних інформаційних технологій (ІТ), зокрема імплементації прийомів та методів інфографіки. Експериментуючи з макетом, кольором, графічними елементами, графічна біографія фокусує увагу на ключових моментах у житті особи, результатом чого постає динамічна візуальна розповідь, яка безпосередньо апелює до візуальної рецепції глядача / читача. **Наукова новизна.** Комплексно проаналізовано концепцію графічної біографії, її характерні риси та особливості. З огляду на еволюцію ідей та соціокультурні трансформації, досліджено джерела та закономірність появи візуальних / графічних біографічних реконструкцій. Графічна модель біографії позиціонується як модерне і водночас неоднозначне явище, у якому за допомогою діаграм, таблиць, піктограм та гами кольорів фіксуються численні візуалізовані «локуси біографії» (дати, творчість, ідеї, люди, мистецтво, книги, одяг тощо), що становлять багатовимірну та цілісну картину життя героя. Для досягнення зазначеної мети були застосовані історіографічна та мистецтвознавча критика, біографічний підхід та компаративна аналітика, які є основою **методології** дослідження. **Висновки.** З урахуванням імовірних «pros and cons», графічна біографія постає інноваційним підходом до розповіді про життя людини та свідчить про модифікацію світового біографічного дис-

курсу. Завдяки здатності ретранслювати життєвий досвід через «візуальну мову» жанр графічної біографії розширює межі традиційних наративів. Реконструйовані із залученням винаходів інфографіки, візуальні біографічні реконструкції стимулюють увагу соціуму і постають важливим комунікативним ресурсом, що віддзеркалює сучасні процеси, морально-етичні ідеали, цінності та світоглядні орієнтири.

Ключові слова: графічна біографія, інфографіка, «візуальна мова», «візуальна мапа біографії», «локуси біографії», картографування біографії.

Раптом Аліса наштовхнулась на маленький триногий столик, весь із суцільного скла. На ньому не було нічого, окрім крихітного золотого ключика, і Алісі відразу спало на думку, що це, мабуть, ключ від котрихось дверей. Та ба! Чи то замки були завеликі, а чи ключик замалий — у кожному разі він не підходив до жодних дверей. Однак за другим обходом вона раптом нагледіла маленьку завісочку, якої не помітила спершу, а за нею — дверцята заввишки з п'ятнадцять дюймів. Вона засунула золотого ключика в замок і — о, радість! — він підійшов!

Льюїс Керрол. Аліса в Країні Чудес

Наш мозок любить зображення — так вважають сучасні розробники та дослідники інфографіки — однієї з найперспективніших сфер сучасних інформаційних технологій. Очевидно, саме тому останнім часом інфографіка стала потужним напрямом інформаційних технологій, що активно застосовують як один із ефективних ресурсів у різних формах масової соціально-культурної комунікації¹.

Нагадаємо, що інфографіка — це сукупність зображень, представлених графічними формами, які в комбінації з мінімальним текстом дають можливість отримати візуальний образ інформації, потрібний для розуміння її контенту. Іншими словами, це образна комбінація

¹ У зв'язку з цим досить переконливою є історія з відомим графічним романом «Маус» американського художника-мультиплікатора Арта Шпігельмана, що став сенсаційним відкриттям та здобув Пулітцерівську премію — одну з найпрестижніших нагород у галузі американської літератури. Це розповідь-інтерв'ю батька своєму синові-художнику про власний травматичний досвід перебування єврея в концтаборах гітлерівської Європи, відтворена за допомогою графічних прийомів.

інформаційних даних та графіки, яка використовує яскраві візуальні ефекти для чіткої та швидкої передачі інформації.

На думку фахівців, процеси «бачення» та «розуміння» неможливо відокремити один від одного. Вони міцно пов'язані між собою, оскільки саме так працює зорова система людини, налаштована на пошук безмежної кількості зображень та на їхню обробку. Людське око та кора головного мозку людини утворюють масивний паралельний «процесор», наділений найвищою пропускнуою спроможністю до когнітивних центрів, відповідальних за образні конструкції в цілому [12, р. 44].

Отже, згідно із сучасними теоріями, щоб оптимально зрозуміти будь-яку інформацію, зокрема біографічного змісту, її насамперед потрібно бачити. «Візуальна мова» дає змогу читачеві значно швидше обробляти повідомлення, а на рівні інтерпретації сприяє ефективнішому обміну інформацією між автором і соціумом [13, с. 7].

Водночас візуальний інформаційний контент може бути репрезентований найрізноманітнішими формами, поєднуючи художні зображення, фотографії, малюнки в комбінації з численними картами, схемами, круговими та лінійними діаграмами, гістограмами тощо. Однією з основних вимог репрезентації інформації залишається її видовищність, що базується на барвистій кольоровій гамі й служить імпульсом, певним катализатором або підказкою в процесі ретрансляції інформаційних даних на шляху до відтворення цілісної картини.

Інфографіка — ключ до візуалізації біографії

Значне місце в комунікаційних практиках належить біографічним нарративам. Об'єднані загальним поняттям «біографіка», останнім часом вони швидко переміщуються в центр соціальної комунікації. Як вважають учені, це є загальною світовою тенденцією, пов'язаною зі «зростанням освітнього й культурного рівня та формуванням людини нового типу — із розвинутими інтелектуальними і культурними запитами, індивідуальним самоусвідомленням, готовністю діяти в умовах швидкоплинних змін, прагненням до самореалізації в глобалізованому й високотехнологічному суспільстві» [8, с. 20]. Суттєву роль у цих процесах відіграє імплементація сучасних інформаційних технологій, інфографіки зокрема, у простір біографічних практик.

Яскравим проявом новітніх тенденцій стала поява графічної біографії як різновиду біографічного жанру. Під «парасолькою»

графічної біографії перебуває кілька візуальних жанрових форм, однією з яких є біографічна модель, реконструйована на засадах інфографіки. Уникаючи будь-яких однозначних оцінок (і зі знаком «плюс», і зі знаком «мінус»), слід проте визнати, що графічна біографія розширює межі традиційних біографічних наративів, пропонуючи нетрадиційні техніки оповідання. Експериментуючи з макетом, кольором, графічними елементами, вона фокусує увагу на ключових моментах у житті особи, результатом чого постає динамічна візуальна розповідь, яка безпосередньо апелює до візуальної рецепції глядача / читача.

Водночас не можна не визнати, що поява цього неординарного явища засвідчує, що візуальна / графічна біографія революціонізувала спосіб роботи з життєписами, пропонуючи цілком унікальний досвід, який виходить за межі попереднього вербального, та підтверджуючи тим самим, що експеримент із пошуку модерних форм відтворення біографій триває.

Аби зрозуміти, як саме працюють ідеї інфографіки в цьому жанрі, звернемося до одного з найпомітніших та найрепрезентативніших експериментів у цій сфері — проекту «Життя великих у графічній формі» («Great lives in graphic forms»). Його широко рекламована ключова ідея полягає в представленні візуальних моделей життя «найвідоміших мислителів і творців світу» — діячів культури, політиків та вчених, чії думки, ідеї, смаки, естетичні уподобання та життя в цілому стали універсальними соціокультурними орієнтирами, а самі вони визнані легендами, символами, «іконами» стилю.

Проект було розпочато у Великій Британії 2016 року з видання, присвяченого французькому художнику-імпресіоністу Клоду Моне («Biographic Monet: Great lives in graphic forms»). Ініціатива належала видавництву «Ammonite Press»². Нині кількість книг, об'єднаних серією «графічна біографія», наближається до трьох десятків. За цей час «героями» ілюстрованих біографій стали художники (Леонардо да Вінчі, Рембрандт ван Рейн, Вінсент ван Гог, Поль Сезанн, Едгар Дега, Густав Клімт, Пабло Пікассо, Фріда Кало), письменники (Вільям Шекспір, Чарльз Діккенс, Ернест Хемінгуей, Джейн Остін), дизайнери (Коко Шанель, Крістіан Діор), актори (Одрі Хепберн, Мерилін Монро), учений Альберт Ейнштейн, інженер-винахідник

² Британське видавництво, що спеціалізується на ілюстрованих книжкових проєктах, які сфокусовані на фотографії та біографії.

Нікола Тесла, композитор Людвіг ван Бетховен, політичний діяч Вінстон Черчилль та ін.

Проект є підставою для аналітики феномену «графічна біографія», яка за своїм задумом, характерними ознаками, а також актуальністю у вимірах сьогодення постає модерною та новаторською біографічною реконструкцією, руйнуючи стереотипні уявлення щодо усталених моделей. Незвична, на перший погляд, за своєю формою, вона проте є логічним і закономірним інтелектуальним продуктом та свідчить про рух у напрямку переформатування простору біографічних студій.

Незважаючи на привабливу авангардність, графічна біографія, звичайно, не є однозначним «винаходом». Вона не позбавлена суперечностей і може викликати цілком виправдану критику поціновувачів класичних форм біографічного наративу. Нарікання можуть стосуватися, по-перше, спрощеного та формального підходу щодо спроби відображення такого багатовимірного поняття, як життя людини, а також обмеженості візуально-графічних методів як суто технічних прийомів та їхньої неспроможності передати складну гаму психоемоційних станів героїв. Не без того, що дехто може розглядати проект «Життя великих у графічній формі» як витвір суто комерційний, орієнтований на широкий суспільний загал, який не надто вибагливий у своїх інтелектуальних запитах.

Попри можливі контрверсійні інтерпретації, поява графічної біографії може бути розцінена як неординарна соціокультурна подія, індикатор нових тенденцій у просторі біографічних репрезентацій, що стали можливими завдяки радикальним змінам у різних сферах життя упродовж останнього часу. Це стосується і науково-технічних та соціокультурних трансформацій, і переосмислення підходів до поняття «біографія» як феномена в цілому, намагання використувати його як ефективний ресурс комунікації завдяки залученню найвигадливіших форм.

З огляду на ймовірні «pros and cons», графічна біографія як альтернативна форма біографічних реконструкцій, маркер зміни модифікацій світового біографічного дискурсу і комунікативний ресурс потребує вивчення, що визначено *метою* цього дослідження. Концепція графічної біографії, що базується на засадах інфографіки, її джерела, зумовлені еволюцією ідей та соціокультурними трансформаціями, становлять коло питань, відповіді на які дають змогу обґрунтувати закономірність появи цього біографічного жанру, його характерні риси та особливості.

Український досвід графічної біографії

Увага вітчизняних науковців до знакових явищ світової соціо-гуманітаристики, із якими пов'язана поява графічної біографії, зокрема до «візуального повороту» та «ментального картографування» [5; 6; 15], а також інтерес до візуальних форм біографічних репрезентацій, серед яких «фотобіографія», «ілюстрований життєпис», «зображальна біографія», засвідчили, що ці явища не залишилися непоміченими та знайшли відгук в українському науковому середовищі [3].

Крім того, в Україні останнім часом спостерігаються також експериментування з жанром графічної біографії як альтернативної біографічної моделі. Зокрема, у фокусі уваги українських біографічних практик опинилася біографія Рози Ауслендер. Завдяки прийомам інфографіки було реконструйовано драму життя відомої німецькомовної поетеси єврейського походження, яка народилася у Чернівцях і якій довелось пережити всі драматичні події першої половини ХХ ст. — революційні потрясіння, руйнацію імперських утворень, еміграцію, Другу світову війну, Голокост [7]. Візуальна біографія Рози Ауслендер синтезує графічні форми та кольорову палітру. Вона ретранслює розмаїття світів, що оточували її (обриси міст, будинки, портретні зображення, речі, що супроводжували в повсякденному житті), разом із внутрішнім станом героїні, її емоціями на кожному з етапів життя, які так само розкриваються за допомогою гама кольорів (чорний, червоний, зелений). У такий спосіб, синтезуючи дві форми розповіді — візуальну й вербальну, надаючи пріоритетність візуальності, було продемонстровано «можливість зміщення акцентів від культури слова до культури образу» [2, с. 92], квінтесенцією якого став біографічний світ людини, жінки, поетеси, жертви Голокосту у вимірах історії ХХ ст.

У цьому контексті доречно згадати про ще одну спробу репрезентації в Україні графічної біографії. Ідеться про графічну біографію Анни Франк, авторами якої є Сід Джейкобсон та Ерні Колон, що в українськомовному перекладі вийшла у видавництві «Дух і Літера» [4]. Справедливо буде зазначити, що візуальна концепція книги, попри те, що вона позиціонується як «графічна біографія», принципово відрізняється від дизайнерської концепції «Життя великих у графічній формі». Основу графічної біографії Анни Франк становить візуальна модель, яка є традиційним жанром так званого коміксу. Проте Леонід Фінберг — головний редактор видавництва

«Дух і Літера», директор Центру досліджень історії східноєвропейського єврейства НаУКМА, якому, очевидно, не зовсім до вподоби сама лексема «комікс», виступає проти її застосування щодо книги, наголошуючи на тому, що це «графічна історія», а отже, не варто «спрощувати її до коміксу» [1].

Розмірковуючи над цим виданням, варто погодитися, що книга демонструє розширення потенційних можливостей жанру коміксу як одного з різновидів графічної біографії, апелюючи до драматичних сюжетів та спрямовуючи візуалізацію в площину ретрансляції трагічних подій. Не викликає сумніву також твердження, що «суспільству треба подавати інформацію у цікавих формах, тому жанр мальованої книги дуже до цього пасує» [1], оскільки заохочує до читання й тим самим підтверджує право на існування. Але в такому разі варто зауважити, що прагнення відмовитися від усталеної термінології, зокрема від терміну «комікс», передбачає насамперед потребу з'ясувати трансформації жанру коміксу, взятого за основу графічної біографії, зміну стереотипних уявлень щодо його спрямованості, еволюцію поняття та нові контексти відповідно до нових стратегій епохи візуалізації, які спостерігаються останнім часом³.

Попри наявні тенденції у вітчизняному науковому та культурному просторі, які засвідчили тягіння до верифікації біографічних моделей та актуалізували появу візуальних біографій, графічних зокрема, такі форми залишаються все ще маргіналізованими, про що свідчить, передусім, відсутність ґрунтовних досліджень у цій сфері. Як наслідок, графічна біографія в Україні є й досі «екзотичною», мало поширеною та малодослідженою, провокуючи скептичні реакції.

Абстракція — «візуальна мова» — «візуальний аргумент» — «візуальна інформація»

Джерела інфографіки беруть початок у трансформаціях, що відбулися впродовж ХХ ст. у світовому культурному просторі. Одним із ключових явищ минулого століття стала поява авангардного мистецтва. Орієнтуючись на те, щоб змінити уявлення про світ та спо-

³ Зауважимо, що в цьому дослідженні не йдеться про жанр коміксу, який останнім часом став однією з поширених форм «графічного роману». Проте варто згадати, що «графічний роман» також мав відгук в Україні, підтвердженням чого стала поява графічної біографії Рози Люксембург (Кейт Еванс. Червона Роза / пер. Олеся Камишишнікова ; ред. і автор післям. Пол Буле. Київ, 2017).

соби його сприйняття, авангардне мистецтво запропонувало нову «мову світу», руйнуючи стереотипні уявлення про художні традиції. Тяжіння до абсолютно незвіданих форм живопису визначили пріоритетні напрями мистецтва ХХ ст., якими стали абстракціонізм, кубізм, конструктивізм, супрематизм, футуризм тощо.

Аби усвідомити, що ХХ ст. увійшло в історію світового мистецтва передусім як століття авангарду, варто хоча б пригадати найгучніші імена тогочасного європейського мистецького середовища, серед яких — Пабло Пікассо, Василь Кандинський, Пауль Клее, Піт Мондріан, Казимир Малевич, Олександра Екстер, Давид Бурлюк, або культових представників американського «загостреного формалізму» та «високого модернізму», серед яких — Джексон Поллок, Марк Ротко, Барнетт Ньюман та ін.

Авангард, зокрема конструктивізм, був поштовхом до виникнення дизайну як принципово нової форми візуальної культури, покликаної переформатувати та оформити життя «нової» людини ХХ ст., разом із архітектурою, навколишнім середовищем, побутом, зовнішнім виглядом, стилем одягу. Найвідомішою спробою втілити цю ідею стало відкриття 1919 р. у Веймарі (Німеччина) знаменитої Вищої школи будівництва та дизайну — Баугауз. Це був потужний інтелектуально-культурний осередок, де з'являлися та генерувалися непересічні ідеї, які стали базовими в стратегіях створення майбутніх візуальних конструкцій. Зокрема, тут досліджували психологічний вплив кольорів на людину, сприйняття їх людським оком, здатність окремих кольорів залишатися нейтральними, інших — бути активними, суголосними з різними емоціями [9].

Так само послідовно та інтенсивно вивчали впливи кольорів та формотворчих конструкцій. В. Кандинський — один із найяскравіших художників-конструктивістів, який викладав у Баугаузі, обґрунтовував теорію кольорів та лінійних зображень, звертаючи особливу увагу на лінію як першооснову будь-якої художньо-графічної композиції та стверджуючи, що вертикальна лінія завжди тепла, водночас горизонтальна — холодна. Деякі кольори, на його думку, «можуть справляти враження чогось нерівного, колючого, тоді як інші можуть сприйматися як щось ніжне, оксамитове, так що їх хочеться торкнутись...»⁴. І далі В. Кандинський узагальнював, що ко-

⁴ Кандинский В. О духовном в искусстве. Нью-Йорк : Международное литературное содружество, 1967. С. 62–63.

лір є засобом, яким можна безпосередньо впливати на душу людини. «Колір — це клавіша, око — молоточок, душа — багатострунний рояль, а художник — це рука, яка за допомогою тієї чи іншої клавіші приводить у вібрацію людську душу»⁵.

Модерністські ідеї інфографіки, що з'явилися на початку ХХ ст., перебували на межі між мистецтвом і філософією, освітою і політикою, теорією і практикою, індивідуальним і суспільним. Серед тих, хто був безпосередньо причетний до виникнення інфографіки, — художники Герд Арнт, Пітер Альма, Августин Чинкель, філософи Отто Нейрат, Стівен Тулмін, а також теоретики й організатори Австрійського музею суспільства та економіки (Gesellschafts- und Wirtschaftsmuseum), створеного у Відні в першій половині 1920-х років, мистецька концепція якого узгоджувалась із філософією Баугауза.

Зокрема, Отто Нейрат (1892–1945) — австрійський філософ, соціолог, засновник і директор Австрійського музею суспільства та економіки (1924–1934) — був автором концептів «візуальна мова» та «візуальний аргумент» [14]. Намагаючись віднайти універсальні механізми ретрансляції знань, учений обґрунтовував необхідність поєднання інформації та її візуального сприйняття, розробивши знаменитий «Віденський метод» інфографіки. Апологетику візуальної інформації Отто Нейрат вибудовував завдяки оригінальній аргументації. Він стверджував, що прості візуальні репрезентації («візуальні аргументи») є нейтральними в теоретичному та ціннісному сенсах. Отже, усуваючи судження, притаманні вербальним меседжам, «візуальні аргументи» стимулюють когнітивні процеси. Графічний, «візуальний» варіант мови, запропонований Отто Нейратом, став основою для його дизайну піктограм ISOTYPE за аналогією з «методом силуетів», який був поширений в австрійському мистецтві, використовувався як форма візуальної абстракції для передачі інформації загального характеру⁶.

У подальшій еволюції графічних ідей та їхньому ефективному використанні в масовій медійній комунікації відіграла роль творчість британського графічного дизайнера Пітера Саллівана, відомо-

⁵ Там само. С. 64.

⁶ Після закриття Австрійського музею суспільства та економіки 1934 р. у зв'язку з поширенням фашизму в Австрії О. Нейрат і Г. Арнтц переїхали до Нідерландів, де заснували Міжнародний фонд візуальної освіти.

го своєю роботою над інформаційною графікою в газеті «The Sunday Times» упродовж 1970–1990-х років. Утім, першість у візуалізації інформаційних даних, появи інформаційного дизайну в його сучасній інтерпретації адресують американському досліднику статистики й інформації Едварду Тафті та пов'язують із його діяльністю в цій галузі, розпочатою в 1990-х роках.

Епоха візуалізації та шлях до «візуальної мапи біографії»

Майже в той самий час, тобто на початку 90-х років минулого століття, були озвучені спостереження американського дослідника У. Дж. Т. Мітчелла щодо «пикторального повороту» (pictorial turn) / «візуального повороту» (visual turn) у соціогуманітарних дослідженнях, який позиціонував появу візуальної культури як виклик традиційним уявленням щодо вербальних наративів [11, с. 143]. Розвиваючи ці ідеї, інший відомий теоретик візуальної культури та комунікації професор кафедри Нью-Йоркського університету Ніколас Мірзоефф назвав візуальність «всеохопним явищем» [11, с. 145]. Із такими твердженнями не можна не погодитися. Варто визнати, що на наших очах світ стає дедалі видовищнішим і різнобарвнішим завдяки насиченню візуальною інформацією. Ми є свідками того, як візуальні образи набувають усе більшої ваги, демонструючи виняткову ефективність, здатність формувати, корегувати, змінювати світоглядні орієнтири людини, усе виразніше впливати на навколишній світ [3, с. 41–42].

Сучасна епоха інтенсивної візуалізації стимулювала появу низки нових явищ, засвідчуючи й те, що пересічний споживач інформації все більше орієнтується в масовому сприйнятті на візуальний контент. Трансформації, що відбулися, дали підстави Міке Баль, яка є професоркою Королівської Нідерландської академії мистецтв і наук та однією з ключових постатей у дослідженні візуальної культури, виступити проти поляризації тексту й образу, стверджуючи у своїх фундаментальних дослідженнях, що «бачити означає читати» [11, с. 150]. На тлі соціокультурних трансформаційних процесів виникли відповідні термінологічні конструкти на кшталт «visual narratives» («візуальні наративи»), авторство якого також належить Міке Баль. Далі термінологічний простір розширюється, ускладнюється та диверсифікується завдяки таким поняттям, як «graphic novels» («графічні романи»), «graphic biography» («графічна біографія»), значно прискорюючи імплементацію інфографічних

концепцій та засвідчуючи появу нових тенденцій у біографічних репрезентаціях.

Водночас на тлі епохи візуалізації і всеохопного поширення інформаційних технологій з'явилися пропозиції використання в дослідницьких практиках картографічних зображень, зокрема й когнітивних карт («cognitive maps») та когнітивного картографування («cognitive cartography») ⁷ з їхньою перспективою поширення на біографічні студії. Поряд з усвідомленням того, що карти — це один із основних сегментів інфографіки, робилися спроби переміщення принципів і векторів картографування в міждисциплінарну сферу, щоб охопити різноманітні явища (соціокультурні, політичні, історичні, психологічні тощо), щоб їх проаналізувати, а також використовувати картографічні прийоми в міждисциплінарних наукових дослідженнях та в соціальній комунікації, що так само було кроком на шляху до концептуалізації графічної біографії ⁸.

Нагадаємо, що когнітивне картографування полягає у візуалізації пізнавального процесу, а отже, може застосовуватись і до вивчення життя та діяльності особи, так само, як і до реконструкції біографії, її відтворення в графічній формі. «...Картографується не лише простір, але й ідеї, концепції, особистість», — констатує Ірина Колесник, аналізуючи «когнітивні мапи» та «когнітивне картографування» [5, с. 135]. Актуалізуючи у вітчизняному академічному дискурсі поняття «ментальні мапи», суголосне поняттю «cognitive maps», учена запропонувала розглядати їх насамперед як інструментарій історика в дослідницьких практиках. Водночас вона оперує поняттям «мапа особистості», яку розглядає як уявну конструкцію,

⁷ Задум, ідею та розробку техніки когнітивного картографування пов'язують з іменами американського психолога Е. Толмена (1886–1959) та британців — братів Ентоні та Баррі Б'юзенів. Прикметно, що Ентоні Б'юзен (1942–2019) — не лише автор праць, присвячених технікам когнітивного картографування, а й художник-дизайнер меблів та одягу.

⁸ Обговоренню цих наукових проблем був присвячений методологічний семінар «Ментальні мапи як інструментарій історика», який відбувся в Інституті історії України НАН України (Київ, 20 листопада 2012 р.) під керівництвом відомої вченої І. І. Колесник. Невипадково програма семінару, окрім теми ментального картографування, охоплювала й обговорення питань «візуального повороту». Тексти доповідей були оприлюднені в 7-му випуску альманаху «Ейдос» (2013), одна з рубрик якого мала назву «Ментальне картографування знання, особистості, простору».

«котра схематизує процедуру вивчення людини та її оточення у просторі та часі» [6, с. 163]. На її думку, «мапа особистості» може бути представлена схемою з чотирма гілками — «місця, артефакти, події, люди». Розшифровуючи своє бачення, учена пояснює: «Історик може використовувати ментальну мапу особистості (фізичної, історичної, уявної) як інструмент конструювання психобіографії, ідеального, інтелектуального, типового, фактичного життєпису людини. Біографія будь-якої людини становить вектор численних чинників та мікроситуацій. Кожен індивідуум має свою психічну, емоційну, економічну, професійну, сімейну біографію, а також численні біографії свого кола. Близьке й віддалене оточення індивідуума постає у вигляді розгалуженої мережі родинно-сусідських, приятельських, адміністративних, корпоративних, партнерських стосунків» [6, с. 160].

Запропонований концепт «мапа особистості» формує теоретичні засади та дає підстави для легітимізації концепту «візуальна мапа біографії», формотворчі елементи якого корелюються з основними структурними елементами графічної біографії, фіксуючи нерозривний зв'язок між ними.

Графічна біографія — концептуальна універсальність

Загальновідомо, що кожна біографія унікальна, як унікальний і не схожий на інші життєвий досвід кожної людини. Утім, проекту «Життя великих у графічній формі» властива концептуальна універсальність, яка об'єднує усі видання й дає змогу аналізувати їх як єдине ціле.

Концепція графічної біографії вибудована за єдиним алгоритмом, основу якого становлять передусім вибір героїв за рейтингом їхньої популярності, відбір найбільш знакових фактів з їхнього життя, дизайн та ілюстрування біографічних фактів за допомогою механізмів та прийомів інфографіки. Вони так само потребують дотримання необхідних умов для ретрансляції біографічної інформації, основними маркерами якої мають бути яскравість, лапідарність, розважальність.

Але передусім постає питання: що може привабити в житті знаменитостей, про яких, здається, відомо все? Графічна модель біографії декларує новий підхід до загальної концепції реконструювання біографій знаменитих осіб. Її інтрига полягає насамперед у тому, що кожен, хто цікавиться життям певної особи, отримує можливість

скласти власну уявну біографічну картину відповідно до свого світосприйняття, індивідуальних емоцій та інтелектуальних запитів.

Іншими словами: графічна біографія — це своєрідний «ключ» до «потаємних дверей» у світ героя. За допомогою цього «магічного» ключа ми опиняємось у його житті, яке відкривається кожному з нас особисто, оскільки ми самостійно перепрочитуємо його завдяки інфографічній системі символів, зображень, окремих висловів — цитат, стислих коментарів, що органічно доповнюють загальну візуальну картину. Отже, ми маємо шанс скласти власний біографічний текст, у якому не буде розмежування між візуальним і вербальним нарративом.

Водночас у такий спосіб надається можливість досягти якомога більшого комунікативного ефекту, уникнути нав'язування стереотипів та зробити біографічну реконструкцію рухливою, наближеною до реального життя, яке за своїм сенсом не залишається застиглою та усталеною формою, підпорядковуючись законам змінності й рухливості.

Не менш важливою функцією жанру графічної біографії виявляється її здатність підтримувати незмінний жвавий інтерес до життя та творчості знаменитих постатей, не дати героям минулих епох загубитися та розчинитися в турбулентності сьогодення. Основна мета, якій у кінцевому результаті підпорядковані дизайн та ілюстрація — це створення за допомогою візуальних елементів яскравого образу, який має викликати нові емоції, не залишати байдужим, вражати, можливо, шокувати, стимулювати подальше зацікавлення, підтверджуючи водночас, що будь-яка біографічна реконструкція позбавлена усталеності й наділена тенденцією до трансформації.

Одним із загальноприйнятих правил інфографіки є те, що вона не повинна бути переобтяжена інформацією. Кількість деталей зумовлена обмеженим обсягом інформації, яку споживач спроможний і готовий сприйняти в контексті реконструювання загального образу [1, с. 114]. З огляду на це, усі видання «Життя великих у графічній формі» мають відносно невеликий обсяг — 96 сторінок. Із життя кожної особи вибрано 50 визначальних фактів, які розподілені відповідно до чотирьох універсальних рубрик — «Життя», «Світ», «Робота», «Спадщина». Доповнені розділами «Інфографіка» та «Вступ», вони становлять основний зміст кожної графічної біографії, репрезентуючи широкий спектр елементів, що охоплюють різні сфери життя людини та маркують т. зв. «локуси біографії», які

репрезентують дати її життя: творчість, досягнення, думки, ідеї, подорожі, мистецтво, книги, людей, одяг, тобто все, що становило сенс життя особи, оточувало її, формувало внутрішній і зовнішній світи.

Біографічна інформація в її насиченому розмаїтті відтворюється за допомогою графічних схем, які є важливим елементом цього жанрового різновиду. Різноманітні діаграми відображають зв'язки — родинні, дружні, приватні, професійні, романтичні. Образи, числа, палітра кольорів, тексти маркують різні відтінки життя, діяльності, творчості. Хронологічні таблиці не мають вигляду беземоційного переліку безбарвних дат. Вони супроводжуються яскравими зображеннями різноманітної конфігурації, символами, не лише вказуючи на ключові події в житті відомих людей, а й позиціонуючи їх у контекстах часу. Динамічні карти дають змогу розташовувати події життя поряд з іншими об'єктами інтересів особи — мистецтвом, творчістю, захопленнями, приватним і професійним оточенням, світоглядними преференціями, спадщиною тощо ⁹.

⁹ Наприклад, у графічній біографії культової мексиканської художниці Фріди Кало діаграма у вигляді кола («Без ступенів поділу») відображає понад тридцять персонажів, з якими було пов'язано її життя. Усі вони об'єднані відповідно до категорій: «друзі», «родина», «чоловік», «коханці», «меценати», що маркуються різним кольором. Кожен з персонажів діаграми пов'язаний один з одним кольоровими лініями-зв'язками. За допомогою гами кольорів вдається оперативно, без будь-якого додаткового пошуку встановити характер зав'язків між ними. Поверхового погляду на діаграму достатньо, аби уявити світ контактів Фріди Кало та стосунків, що існували в межах спільноти, окресленої графічною конструкцією [5, с. 50–51].

Інша подібна за формою діаграма («Автопортрети») у вигляді кола репрезентує творчість художниці в розмаїтті сюжетів її всевітньо знаменитих автопортретів. Ілюстрація одного з них, що в цілому репрезентує особливості жанру у творчості художниці («Автопортрет в оксамитовому одязі»), супроводжується цифровою інформацією в сегментованому колі, яка дає уявлення про кількісну та змістову характеристику автопортретної спадщини: загальна кількість автопортретів позначена цифрою 55. Серед них автопортретів, де Фріда Кало зобразила тільки себе, — 30; автопортретів з тваринами — 11; автопортретів з іншими особами — 7; автопортретів з Дієго Ріверою — 6; автопортрет художниці у вигляді інших істот (образ лані) — 1 [5, с. 72–73].

Одна з лінійних діаграм («Продуктивна кар'єра») у виданні демонструє продуктивність творчої кар'єри Фріди Кало упродовж чотирьох десятиліть, від 1920-х до 1950-х років, акцентуючи водночас увагу на ключових роботах, написаних у відповідні періоди життя [5, с. 56–57].

Характерною універсальною рисою видань та ще одним маркером, що змінює усталені уявлення про біографічний наратив, є те, що серія «Життя великих у графічній формі» підготовлена авторами, які не належать до наукового академічного середовища. Майже всі вони — фахівці графічного дизайну, які поєднували дизайнерський талант з роботою ілюстраторів у книжкових видавництвах. Наприклад, про Софі Коллінз — авторку найбільшої кількості книг цієї серії (графічні біографії Фріди Кало, Ван Гога, Коко Шанель, Джейн Остін, Одрі Хепберн, Рембрандта) — відомо, що вона понад тридцять років працювала в книжковому видавництві над різними візуальними проектами. Майкл Робб, автор графічної біографії Чарльза Діккенса, працював спочатку в книготоргівлі, а з часом, як і Софі Коллінз, понад тридцять років — у видавничій сфері. Наталі Прайс-Кабрера — авторка графічної біографії Пабло Пікассо — вивчала мистецтво в Університетському коледжі Лондона, присвятивши більшу частину своєї кар'єри ілюструванню книг. Маркус Вікс, перш ніж стати автором графічної біографії Людвіга ван Бетховена, був учителем музики, вивчав та писав музичні твори.

Отже, можна констатувати, що візуальна / графічна біографія виходить за межі академічного простору, стираючи кордони між біографією і мистецтвом та пропонуючи ґрунт для творчості. Автори / художники вносять свої унікальні стилі та інтерпретації в біографіч-

За допомогою гістограми візуалізовано інформацію, яка відображає динаміку аукціонного продажу картин Фріди Кало («Кало на аукціоні»), зростання вартості її художніх робіт від 19 тисяч доларів у 1977 р. («Дерево надії», 1946) до 8 млн доларів у 2016 р. («Оголені в лісі», 1939) [5, с. 88–89].

Різні інфографічні прийоми використані також з метою візуального порівняння життя й творчості Фріди Кало й іншої художниці Джорджії О'Кіф, всесвітньо відомої своїми зображеннями мексиканських пейзажів. Порівняльна схема, фіксуючи хронологію життя, репрезентує також творчість двох знаменитостей у кількісному вимірі: за 30 років творчого життя із прожитих 47 Фріда Кало (1907–1954) створила 200 картин. На долю Джорджії О'Кіф (1887–1986) випав значно довший творчий шлях: із прожитих 99 років – 78 літ творчого життя і 200 створених упродовж цього часу картин. Схема водночас фіксує мистецькі напрями, що репрезентують творчість художниць (сюрреалізм та магічний реалізм — Фріда Кало; модернізм та прецизійнізм — Джорджія О'Кіф), розкриває основну тематику творчості кожної з них та вказує також на проблеми їхнього фізичного стану [5, с. 62–63].

ні розповіді, доповнюючи вже відомі наративи власними поглядами, послуговуючись своїми естетичними смаками та досвідом.

Прихильники графічної біографії звертають увагу на численні її переваги, зокрема на те, що жанр графічної біографії характеризується мобільністю, суголосною з пришвидшеними темпами сьогодення. Він наділений спроможністю формувати миттєве, «кліпове» враження про життя й творчість героя¹⁰. У цьому сенсі жанровий темпоритм відповідає запитам сучасного соціуму, який живе в умовах комп'ютерних технологій і комунікацій, що повсякчас змінюють картину довкілля. Водночас отримана візуальна інформація, за необхідності, має тенденцію до розширення та поглиблення.

Завдяки жанровим особливостям відкривається також перспектива щодо відображення персональних емоційних станів, які перебувають поза можливостями мови. За допомогою візуальних метафор, символіки та графічних макетів автори-художники зображають внутрішню боротьбу, тріумфи та трансформаційні моменти / епізоди, які формували життя особистостей. Не можна не погодитись, що цей підхід дає змогу не лише дізнатися про біографічні факти та події, а й відчувати емоційний «ландшафт» героїв візуальних наративів.

Кожна зі сторінок графічної біографії має окремий сюжет, конфігурацію та колір, суголосні сторінкам реального життя особи. Відтінки кольорів, покликаних відображати гаму емоцій та почуттів, доповнені не менш яскравими текстовими «інкрустаціями», спроможні надати уявлення про психологічний портрет героя, який, зазвичай, найскладніший і потребує, як прийнято вважати, особливо вишуканих прийомів¹¹.

¹⁰ Наразі не йдеться про позитивний чи негативний сенс «кліпового враження», або «кліпової свідомості», формування якої стає усе помітнішим на тлі соціокультурних та антропологічних трансформацій. Це — інша проблема, хоча слід зауважити, що сучасне покоління, яке народилось і зростає в умовах глобальної мережі соціальних комунікацій, налаштоване сприймати життя у форматі «кліповості» — як калейдоскоп картинок, що постійно змінюються.

¹¹ Графічна біографія Фріди Кало у згаданому проєкті може бути одним із переконливих підтверджень. Вона яскраво відображає фізичний та емоційний біль, який супроводжував її упродовж майже всього життя і який вона мужньо долала. Репродукції автопортретів, приголовшлених картин страждань, зображення медичних приладів розкривають фізичні й емоційні шрами, водночас демонструючи трансформацію болю в потужну стійкість, силу та незламність духу художниці, які й донині резонують у соціумі. Водночас графічна

Ще однією з очевидних переваг графічної біографії є її доступність. Візуальність дає змогу подолати мовні бар'єри, апелюючи до широкої аудиторії, передусім до тих, хто надає перевагу візуальному контенту і для яких традиційні форми біографії видаються менш привабливими.

Графічна біографія — синтез інформації й розваги

Однією з базових основ алгоритму «графічної біографії» є синтез інформації і розваги. Біографія кожної зі знаменитостей, долучених до проєкту «Життя великих у графічній формі», реконструйована так, щоб синтезувати важливу біографічну інформацію з елементами розваги, що відповідають засадам такого соціокультурного явища, як гра. «Графічна біографія» — це пропозиція гри, подібної до широко відомого пазла, своєрідної головоломки, що має вигляд мозаїки. Її ідея, як видається, перегукується з концептуальними засадами гри, сформульованими майже століття тому знаменитим нідерландським істориком і культурологом Й. Гейзингою.

У фундаментальному дослідженні «Номо Ludens» учений обґрунтував універсальний модус людини як «людини граючої»*. Згідно з цією теорією, гра не лише складне і багатовимірне явище культури, а й всеосяжний і невідмінний спосіб людського існування. За відсутності однозначної відповіді на запитання, для чого існує гра, що вона собою являє, який має кінцевий результат, автор стверджував, що гра передусім дає напругу, радість і розвагу — тобто набір тих важливих станів, яких потребує людська природа.

В умовах комп'ютерних технологій і комунікацій гра набула нового загостреного звучання, не лише підтверджуючи, а й значною мірою актуалізуючи висновки Й. Гейзинги. Гра «завойовує» світ як у прямому, так і в метафоричному значенні, навіть не поступаючись місцем інформації щодо вибору пріоритетів у вимірах сьогодення.

біографія проливає світло на важливі стосунки, які сформували життя Фріди Кало, особливо на її пристрасний та бурхливий роман — шлюб із знаменитим мексиканським художником Дієго Ріверою. Через візуальне представлення її робіт розкривається драматизм їхнього кохання, а також потрясіння, якими був відзначений їхній союз. Саме візуальні матеріали яскраво демонструють складність емоційного світу Фріди Кало, її непохитну відданість власному артистичному голосу.

* Переклад наш. — Л. Б.

Водночас елемент розважальності, із яким передусім асоціюється гра, зовсім не означає, що вона унеможливує серйозне ставлення до неї, на що свого часу звертав увагу вчений, оперуючи поняттям «священна серйозність» та апелюючи при цьому до характеру гри актора, музиканта, спортсмена. На засадах такої «священної серйозності» базується модуль «біографічного пазла», що складається з розрізнених елементів, одні з яких більше відомі, структуровані та позначені за допомогою кольору, цифр, дат, інші лише окреслені пунктирно й потребують додаткового пошуку, уточнення, зіставлення та узгодження, зокрема й за межами візуального нарративу, стимулюючи цим звернення до інших біографічних джерел.

Попри відстань у часі й радикальні соціокультурні трансформації ХХ–ХХІ століть, треба погодитися з актуальністю висновків ученого. У грі домінує дух розваги і, що не менш важливо, передбачається свобода дій та вибору. Її характерними ознаками є постійний рух (уперед, назад, зміна позицій), початок, кульмінація, результат. Необхідність брати участь у грі, повертатися до неї, продовжувати її стає невідворотною лише тоді, коли є задоволення від гри. Крім того, гру можна відкласти, здебільшого вона не викликана негайними потребами або моральними зобов'язаннями, до неї звертаються зазвичай у вільний час.

Так само будь-який із запропонованих варіантів графічної біографії можна прочитати оперативно, від першої до останньої сторінки, з огляду на невеликий обсяг та інтригуючий сюжет. Але можна читати інакше, відкриваючи на будь-якій сторінці, «прочитувати» окремі зображення, розшифровуючи закодовану в них інформацію, зіставляти графіки, схеми, діаграми, занурюватись у «біографічні карти», звіряти з іншими джерелами тощо. Після чого можна відкласти графічну біографію й повернутися до неї знову за умови, що з'явиться бажання, натхнення, мета.

Такий формат біографії сприяє яскравішому її сприйняттю. Він змушує замислюватися над запропонованими конструкціями як своєрідними «квестами», креативно мислити, ставити численні запитання й шукати відповіді на них, щоб отримати задоволення від конструювання біографічного пазла за власним «сценарієм» із візуальних і текстових елементів, які запропоновано. Водночас такий спосіб ознайомлення з інформацією нагадує той, коли ми знайомимося зі статтею в енциклопедичному виданні. І це ще одна деталь графічної біографії, варта уваги.

Графічна біографія — енциклопедичний біографічний модуль

Жанр графічної моделі біографії подібний до ідеї енциклопедичного модуля. Нагадаємо, що енциклопедичні видання насамперед передбачають висвітлення різноманітної інформації («енциклопедія» — від давньогрецького «коло наук»), яка має бути максимально всеосяжною, висвітлюючи певну сферу знання.

Щодо графічної біографії принцип енциклопедичності проявляється як в універсальності підходів до біографічної інформації, так і в цілісності її відображення. У цьому разі йдеться про наміри створити візуальні життєписи всесвітньо відомих людей на основі розмаїття елементів, які б охоплювали різні сторони і прояви їхнього життя, уніфіковані відповідно до категорій «приватне», «соціальне», «творче», «психологічне», «естетичне», «побутове». Передбачається, що кожен з елементів має «візуальну дефініцію», подібну до енциклопедичних гасел, та становить підґрунтя для візуальної біографічної реконструкції в цілому.

Водночас своєрідним маркером енциклопедичного формату в графічній моделі біографії є те, що кожен з елементів може претендувати на самодостатність. Відповідно до певних актуалізованих контекстів, графічна біографія може прочитуватися короткими інформаційними блоками з перспективою повернення до вже знайомих сюжетів за потреби, а її окремі елементи мають перспективу бути проаналізованими як автономно, так і разом з іншими.

Отже, графічна модель біографії може сприйматись як своєрідна біографічна енциклопедія особистості, основний алгоритм якої підпорядкований головній меті — представити найяскравішу та найдоступнішу для громадськості реконструкцію життя відомих осіб, яким вдалося реалізувати свій талант у світі, попри те, що той світ був жорстоким та неприхильним до їхньої людської долі, але все ж таки давав шанс вижити і не загубитись у ньому.

Навіть не будучи послідовним прихильником графічної біографії, можна засвідчити, що вона здобуває визнання як особлива модель, пропонуючи свіжий та інноваційний підхід до розповіді про життя людини. Інфографіка виявилася тим вдалим «ключем», який використовується в сучасних біографічних практиках. Завдяки здатності ретранслювати життєвий досвід, розширюючи межі традиційних наративів, жанр графічної біографії відкриває двері в новий світ розуміння, співпереживання та оцінки життя. Візуальні біографії, реконструйовані із залученням винаходів інфографіки, стимулюють увагу

сучасного соціуму і постають важливим комунікативним ресурсом, поширюючи в такий спосіб певні морально-етичні ідеали, цінності, світоглядні орієнтири.

Тенденції, наявні у світових практиках, засвідчують багатоманіття формотворчих моделей простору біографічних студій, у якому поява графічної біографії переконливо маніфестує зміну дизайну цього простору в цілому. Намагання уявити простір біографічних репрезентацій у його глобальному вимірі викликає алегоричний образ, співзвучний океану. Він постає таким же безмежним, видовищним та різнобарвним. Перебуваючи у стані постійного руху, він повсякчас тяжіє до рухливості та наділений унікальною здатністю трансформуватися у відповідь на численні виклики сучасного плинного світу.

Схоже на те, що генератори ідеї графічної біографії скористалися свого часу відомою порадою давньоримського поета Горация, який ще понад 2000 років тому в знаменитому трактаті «De Ars Poetica» закликав авторів до яскравості та лапідарності у висловлюванні думок. І хоча в трактаті йшлося про поезію, але здається, що ця ідея вкотре підтвердила свою універсальну вічну мудрість, на цей раз у сучасну епоху візуалізації та панування інформаційних технологій.

1. Бородіна Т. Графічна біографія Анни Франк вперше українською мовою // Центр досліджень історії та культури східноєвропейського єврейства. 17.11.2019. URL: <https://judaicacenter.kiev.ua/grafichna-biografiya-anni-frank-vpershe-ukrainskoyu-movoyu-intervyu-spivrobotniczi-czentru-yudaiki-pro-osoblivosti-vidannya/> (дата звернення: 17.05.2023).
2. Буряк Л. І. (Авто)біографія в сучасному науково-публіцистичному дискурсі: поліфонія презентацій // Українська біографіка XXI століття: мозаїка контекстів і форм : кол. моногр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2021. С. 59–98.
3. Буряк Л. І. Сучасна українська біографіка перед викликами епохи візуалізації // Українська біографістика = Biographistica Ukrainica. Київ, 2022. Вип. 22. С. 39–54. <https://doi.org/10.15407/ub.22.039>
4. Джейкобсон С., Колон Е. Анна Франк. Графічна біографія у співпраці з будинком Анни Франк / пер. Катерини Дисси. Київ : Дух і Літера, 2019. 160 с.
5. Колесник І. І. Ментальне картографування та професія історика: між раціональним й уявленим // Український історичний журнал. 2012. № 5. С. 135–156.

6. Колесник І. І. Ментальні мапи як інструмент історика // Ейдос. 2013. № 7. С. 159–168.
7. Матійчук О. Життя у слові. Графічна біографія Рози Ауслендер / худож. оформ. О. Старанчук, О. Грищенка. Чернівці : Видавництво 21, 2019. 56 с.
8. Попик В. І. Біографіка у світі глобальних змін: перехрестя наукових студій та соціальних комунікацій // Українська біографіка ХХІ століття: мозаїка контекстів і форм : кол. моногр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; редкол.: В. І. Попик (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2021. С. 17–58.
9. Якимова Д. Конструктивізм vs Баугауз: як у 1920-х дизайн одночасно виникав в Україні та Німеччині // PLATFORMA. 19.04.2019. URL: <https://platfor.ma/topic/konstruktyvizm-vs-baugauz/> (дата звернення: 17.05.2023).
10. Collins S. Biographic: Kahlo : Great lives in graphic form. Lewes : Ammonite Press, 2018. 96 p.
11. Falkenhausen S. Beyond the mirror : seeing in art history and visual cultural studies. Bielefeld : Transcript, 2020. 250 p. <https://doi.org/10.14361/9783839453520>
12. Lankow J., Ritchie J., Crooks R. Infographics: the power of visual storytelling. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons inc., 2012. 266 p.
13. Royal D. P. Introduction: Colonial America : multi-ethnic engagement with graphic narrative // Melus. 2007. Vol. 32, Is. 3. P. 7–22. <https://doi.org/10.1093/melus/32.3.7>
14. Visual education // Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/neurath/visual-education.html> (дата звернення: 17.05.2023).
15. Witek P. Metodologiczne problemy historii wizualnej // Ейдос. 2013. № 7. С. 244–260.

REFERENCES

1. Borodina, T. (2019, Nov 17). Hrafichna biohrafia Anny Frank vpershe ukrainskoiu movoiu [Graphic biography of Anne Frank for the first time in Ukrainian]. *Tsentr Doslidzhen Istorii ta Kultury Shkhidnoievropeiskoho Yevreistva*. Retrieved from <https://judaicacenter.kiev.ua/grafichna-biografiya-anni-frank-vpershe-ukrainskoju-movoyu-intervyu-spivrobotniczi-centru-yudaiki-pro-osoblivosti-vidannya/> [In Ukrainian].
2. Buriak, L. I. (2021). (Auto)biohrafia v suchasnomu naukovu-publitsychnomu dyskursi: Polifoniia prezentatsii [(Auto)biography in contemporary scientific and journalistic discourse: Polyphony of presentations]. In V. I. Popyk (Ed.). *Ukrainska biohrafika 21 stolittia: Mozaika kontekstiv i form*

- [*Ukrainian biography of the 21th century: A mosaic of contexts and forms*] (pp. 59-98). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
3. Buriak, L. I. (2022). Suchasna ukrainska biohrafika pered vyklykamy epokhy vizualizatsii [Modern Ukrainian biography faces the challenges of the era of visuality]. *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 22, 39-54. <https://doi.org/10.15407/ub.22.039> [In Ukrainian].
 4. Dzheikobson, S., & Kolon, E. (2019). *Anna Frank. Hrafichna biohrafia u spivpratsi z budynkom Anny Frank [Anne Frank. Graphic biography in collaboration with the Anne Frank House]*. Kyiv, Ukraine: Dukh i Litera. [In Ukrainian].
 5. Kolesnyk, I. I. (2012). Mentalne kartohrafuvannia ta profesiia istoryka: Mizh ratsionalnym y uiavlennym [Mental mapping and the profession of historian: Between the rational and the imagined]. *Ukrainskyi Istorychnyi Zhurnal*, 5, 135-156. [In Ukrainian].
 6. Kolesnyk, I. I. (2013). Mentalni mapy yak instrument istoryka [Mental maps as a tool of the historian]. *Ejdos*, 7, 159-168. [In Ukrainian].
 7. Matiichuk, O. (2019). *Zhyttia u slovi. Hrafichna biohrafia Rozy Auslender [Life is in the word. Graphic biography of Rosa Auslander]* (O. Staranchuk, O. Hryshchenko, ill.). Chernivtsi, Ukraine: Vydavnytstvo 21. [In Ukrainian].
 8. Popyk, V. I. (2021). Biohrafika u sviti hlobalnykh zmin: Perekhrestia naukovykh studii ta sotsialnykh komunikatsii [Biography in a world of global changes: Crossroads of scientific studies and social communications]. In V. I. Popyk (Ed.). *Ukrainska biohrafika 21 stolittia: Mozaika kontekstiv i form [Ukrainian biography of the 21th century: A mosaic of contexts and forms]* (pp. 17-58). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 9. Yakymova, D. (2019, Apr 19). Konstruktyvizm vs Bauhauz: Yak u 1920-kh dyzain odnochasno vynykav v Ukraini ta Nimechchyni [Constructivism vs Bauhaus: How design emerged simultaneously in Ukraine and Germany in the 1920s]. *PLATFORMA*. Retrieved from <https://platfor.ma/topic/konstruktyvizm-vs-baugauz/> [In Ukrainian].
 10. Collins, S. (2018). *Biographic: Kahlo: Great lives in graphic form*. Lewes, UK: Ammonite Press. [In English].
 11. Falkenhausen, S. (2020). *Beyond the mirror: Seeing in art history and visual cultural studies*. Bielefeld, Germany: Transcript. <https://doi.org/10.14361/9783839453520> [In English].
 12. Lankow, J., Ritchie, J., & Crooks, R. (2012). *Infographics: The power of visual storytelling*. Hoboken, NJ: John Wiley and Sons inc. [In English].
 13. Royal, D. P. (2007). Introduction: Colonial America: Multi-ethnic engagement with graphic narrative. *Melus*, 32(3), 7-22. <https://doi.org/10.1093/melus/32.3.7> [In English].

14. Visual education (n. d.). In *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/neurath/visual-education.html> [In English].
15. Witek, P. (2013). Metodologiczne problemy historii wizualnej. *Ejdos*, 7, 244-260. [In Polish].

Рукопис одержано 05.07.2023

Larysa BURIAK, D.Sc. (History), Professor, Leading Research Associate, Department of Theory and Methods of Biobibliography, Institute of Biographical Research, V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

Graphic models in biographical discourse: From idea to implementation.

The purpose of the article is to study the graphic model of biography as an alternative form of biographical reconstructions, which is based on the principles of IT technologies particularly the implementation of techniques and methods of infographics. Experimenting with layout, color, graphic elements, the graphic biography focuses attention on key moments in a person's life. **Scientific novelty.** The concept of graphic biography, its characteristic features and peculiarities are comprehensively analyzed. Considering the evolution of ideas and socio-cultural transformations, the origins of visual/graphic biographical reconstructions are studied. The graphic model of biography is positioned as a modern and at the same time ambiguous phenomenon, in which numerous visualized "locus of biography" (dates, creativity, ideas, people, art, books, clothes, etc.) are fixed with the help of diagrams, tables, icons and a color scheme, which make up a multi-dimensional and a complete picture of the "hero's" life. To achieve the specified goal, historiographical and art criticism, biographical approach, and comparative analysis were applied and formed the basis of the research methodology. **Conclusions.** Considering all "pros and cons", it is recognized that the graphic biography offers an innovative approach to the story of a person's life and indicates the modification of the world biographical discourse. With its ability to relay life experiences through "visual language" the genre of graphic biography expands the boundaries of traditional narratives. Reconstructed with the involvement of infographics inventions, visual biographical reconstructions stimulate the attention of society and become an important communicative resource that reflects modern processes, moral and ethical ideals, values, and worldviews.

Key words: graphic biography, infographics, "visual language", "visual map of biography", "locus of biography", cartography of biography.